

Tibori Tímea: Könyvajánló az „*Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok*” (Debrecen, 2012. 2 köt. 625 p.) című tanulmánygyűjteményről

Alig egy éve már hallatták hangjukat azok a debreceni szociológushallgatók, akik több éves szisztematikus kutatómunkájukról tanácskozásokon, konferenciákon, szakdolgozatokban, végül könyv alakban is megjelentették véleményüket, kvalitatív és kvantitatív felvételeik értékelését, megfigyelési tapasztalataikat a campus-létről. Lépésről-lépésre haladva felfedezték a felsőoktatási intézmény(ek), a város külső és belső tereit, a csoportok működési lehetőségeit, dinamikáját, az ismeretszerzés és a teljesítés új formáit, módjait, s eközben egyre jobban kirajzolódottak egyéni pályáútjaik, törekvéseik, erősségeik és gyengeségeik. A kezdetben óvatos megfigyelő, feltáró munka az idő előre haladásával egyre mélyebb és kiterjedtebb lett, átfogva az egyetemi lét valamennyi fontos szegmensét.

A két kötetbe rendezett tanulmány-fűzér hat fő- és számos altéma köré szerveződött, terjedelme is impozáns: 625 oldalon ismertetik a fiatal kutatók/hallgatók tapasztalataikat, eredményeiket, véleményüket.

A) A vizsgálati milió érzékeltetése a hallgatói csoportvilág bemutatásával kezdődik, ahol a korábbi ifjúságszociológiai, csoportdinamikai kutatások újabb érdekes témákkal bővültek ki: megjelenik a magány és a társas lét problémája; a barátságok, a kapcsolatok minősége, mennyisége, szerepe az egyéni életutak alakulásában; de ide tartozik az a tanulmány is, amely a magyar és a külföldi felsőoktatásban tanulók viszonyáról, az elfogadásról és az érzékelhető különbségekről szól.

B) Az értékek világa fejezetbe két nagyobb tanulmányt soroltak a szerkesztők. A vallásos, a spirituális értékek iránti fokozott érdeklődés okait vizsgálják és a hallgatói aspirációkat elemzik a kutatók az egyik dolgozatban, a másikban két alföldi egyetem – Debrecen-Szeged – ifjúságának értékpreferenciáiról adnak számot.

Tulajdonképpen ez a két fő pillére a kötetek további építkezésének, mivel a szerzők többször utalnak az itt megfogalmazottakra.

C) Érzékeny téma a fiatalok politikai viselkedése is, amelyet a benne élés helyzetéből elemeznek a hallgatók. Többen a HÖK működését, belső ellentmondásait tárják föl nem csupán a Debreceni Egyetem, hanem más egyetemeken végzett vizsgálatok alapján, döntően az attitűd-mérések eredményeire hivatkozva. Reflektálnak az országban folyó, a különböző politikai erők által generált vélt vagy tényleges feszültségekre, s ezek közül is nagyon érzékenyen a radikalizálódásra, illetve a szélsőjobbaldali eszmék hatására, amely az utóbbi években átrajzolta a fiatalok értéktérképét.

D) Információkkal gazdag a második kötet első fejezete is, amely a felsőoktatásban résztvevők tanulási szokásait veszi górcső alá. Életszerű az eredmények bemutatása: a kimenet, a hasznosság és az eredményesség felől, deduktív módon közelítenek az adatokhoz. A tanulással szerves kapcsolatban jelenik meg a munka, de sokkal komplexebb felfogásban, mint korábban: már nem csupán a létfenntartásról, vagy a meglévő támogatási források kiegészítéséről van szó, hanem a különféle munkák megismerésének szándékáról, a tapasztalatszerzés igényéről, fontosságáról. A tanulás minőségéről a szakkollégiumok bemutatása ad számot, segít az átalakulási folyamatok megértésében, hozzájárul a képzési struktúra változásának nyomon- követésében. Itt olvashatunk az önkéntes munkáról, szerepéről, a hallgatókra gyakorolt hatásáról.

E) Önálló fejezet szól a hallgatói életmódról, életvilágról, melynek középpontjában három terület áll: az egyik az ezredfordulót követő új tömegkulturális jelenségek számbavétele és hatása a fiatalok értékválasztására, befogadói magatartására; a másik – az előzővel összefüggésben – a fogyasztás jellemző mennyiségi és minőségi mutatóira fókuszál; a

harmadik a sport szerepét, helyét vizsgálja kritikusan. Az életmód fejezetben szintén találunk egy összehasonlító elemzést a Debreceni Egyetem – Pécsi Tudományegyetem hallgatói körében végzett felmérés főbb jellegzetességeiről, mellyel közelebb kerül az Olvasó az egyetemista lét bonyolult szerkezetének megértéséhez.

- F) Végül a megváltozott szabadidő-eltöltési tartalmak és formák indokolták, hogy a Debreceni Egyetemen évek óta, több hullámban is vizsgálták a hallgatói szokásokat, attitűdöket. A tanulmányok részben összefoglalják az empirikus felvételek eredményeit, részben reflektálnak azokra a divatjelenségekre, amelyek a fiatalok számára is vonzóak, így például a fesztiválok pozitív és negatív hatásaira.

Az eddigiekből is levonható: a Campus-lét kutatása meghatározóvá vált a Debreceni Egyetemen. Messze túlmutat a kurzusok, az OTKA kutatás világán, a követelményeken.

Szabó Ildikó (DSc, egyetemi tanár) elindította, bevezette a fiatalokat a tudományos megismerés izgalmas világába, kialakította azokat az attitűdöket, kutatói igényességet, amely egyéni- és csoportmunkában felmérte, elemezte, újra értelmezte a hallgatói világ főbb elemeit, szerkezetét, mobilitási formáit, mozgósító és visszahúzó értékeit, törekvéseit.

A munkának – feltételezem – koránt sincs vége. A publikálás csak egy állomás, lehetőség a teljesítmények megmérettetésére, amelyből új ötletek, irányok rajzolódnak ki.

A recenzens sem formális könyvajánló készítésére vállalkozott, amikor a kétkötetnyi dolgozatot elolvasta, hanem arra, hogy megismerje azt a diákéletmódot, ami a fiatalok egy jelentős csoportját jellemzi. Milyen elemei vannak a percepciónak?

Feltárultak azok a hatalmi viszonyok, hálózatok, amelyek irányítják a hallgatók döntéseit, értékválasztásait, befolyásolják magatartásukat. Különös figyelem vetült a politikai attitűdökre, azok csoportképző hatására, szocializációs szerepére.

Új szempontok érvényesülését láthatjuk az életmód, a szabadidő átalakulásában: eltérő viselkedésre ösztönöznek a campuson belüli hálózatok, a hierarchiák, a tanulás-munka-szabadidő egyensúlya vagy egyensúlytalansága, a presztízs és a karrierépítés szempontjai, az egyéni kisvilág – a campus-lét és a társadalmi valóság dimenziója.

A Debreceni Egyetem hallgatóiról megtudhatjuk, itt sokkal több az első generációs értelmiségi – szemben más egyetemek diákjaival – amiből számos speciális probléma következik. Az egyik az életmódra, a közérzetre van hatással, mint a magány, az elvágyódás érzése, az idegenek felemás beilleszkedése, a barátságok laza kapcsolati hálója, sérülékenysége. (Pataki, Dusa, Harmati)

A másik új információ a tanulásra, a tudás presztízsrre vonatkozik. Különböző tipológiák (Sörös, Nyüsti, Ceglédi, Murányi, Márton stb.) bizonyítják, hogy a tanulásra orientáltság csak szűk csoportot jellemez, akik többnyire izolálódnak is, míg a többség igyekszik a szükséges papírokat megszerzve elfogadható munkát találni. Emellett számosan inkább ún. szabadidő-orientáltak, azaz bulizással, plázákban, kávézóknak, kocsmákban töltik idejük javát. Akadnak olyanok, akik – belső motiváltság hiányában – csak „létezgetnek” a campuson. A típusok leírása plasztikus, tényszerű, érzelem-mentes.

Milyen értékvilág jellemzi a vizsgált fiatalokat? Marián Béla átfogó elemzése hat faktor szoros korrelációjával írja le a megkérdezettek értékalkazatait az online adatfelvétel adatai alapján (n = 4193):

- értelmiségi erények,
- a béke, a biztonság, valamint az örömmel végzett munka és az egyenlőség eszménye,
- a társas értékek (szerelem, barátság, jó kedély, élvezetes élet),
- az alkotás, a kreativitás értékei (a szépség, a bátorság, a szabadság, a változatos élet),
- a gazdagság értékei (anyagi jólét, társadalmi megbecsülés, kellemes élet)
- keresztény értékek (üdvözülés, megbocsátás, engedelmesség és a segítőkészség).

Tartalmi, módszertani szempontból fontos tanulság, hogy a hallgatói értékvilág mérése 36 itemmel történt, ahol a válaszok szorosan illeszkednek egy skálára, azaz, a válaszok átlaga megbízhatóan méri a vizsgált értékek iránti attitűdöt. Az értékrend-alakzatok szerint kirajzolódó típusok között (nem vallásosak, negatív életérzésűek, „türelmesek”, „türelmetlenek”) új csoportnak számít a negatív életérzésűek, pesszimisták csoportja, akiknek általában rossz a közérzetük és fenntartásaik vannak számos pozitív értékkel kapcsolatban.

A csoportkultúrák vizsgálatának és a hallgatói demokrácia intézményeinek összehasonlítása jól példázza, hogy a makro-társadalom intézményeinek számos diszfunkciója a mikrovilágban, a campusokon is kimutatható, negatívan ható és szocializáló jelenség, melyről kritikusan vallanak a megkérdezettek éppúgy, mint a tanulmányok szerzői (Nyüsti, Ceglédi, Jancsák, Sörös).

A hallgatók zöme, aki nem csak a tanulásra, az előmenetelére koncentrálna, bizonytalanul szemlélődik a felsőoktatás világában. Ha nincsenek erős kötéseik (barátok, csoporttársak, hobbi), akkor pótcselekvésekbe menekül: bulizik, hazautazik, ingázik, lézeng. Nagyon kevesen sportolnak, alig vannak művészeti vagy hobbi tevékenységet végzők, önkéntesek, közélet iránt érdeklődők (Murányi, Márton, Fényes).

A modern szabadidőben (Bocsi) az internet győz, az egyetemisták között döntő mértékben az ICT az időt szervező technológiai közeg.

Régóta hangoztatjuk, az ifjúsági korszakváltás időszakát éljük Magyarországon is. A campus-lét kutatása bebizonyította, megtörtént a paradigmaváltás. Pozitív az a sok új tudás, képesség, készség, amivel igyekeznek élni egyesek, új professziókat alakítanak ki, sikereik ösztönzőleg hatnak a társadalom más csoportjaira. A negatív jelenségekkel (pesszimizmus, magányérzés) kapcsolatban érdemes felidézni Cicerót, aki így biztat:

”A barátság... számtalan
módon áll szolgálatodra.
Akármerre fordulsz
mindig veled marad.
Nem ismer akadályt.
Sohasem alkalmatlan.
Sohasem kellemetlen.
Barátok nélkül éppúgy nem élhetünk,
ahogy tűz és víz nélkül sem lenne élet.”

A kutatás sikere, eredményessége megteremtett a barátságot szerzők, szerkesztők, mentorok, s remélem, az olvasók között is.